

Lynne Neagle AC
Cadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

26 Gorffennaf 2017

Consortia Addysg Rhanbarthol

Annwyl Lynne

Cynhaliodd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus ymchwiliad byr i ganfyddiadau memorandwm yr Archwilydd Cyffredinol ar [Sicrhau gwelliannau yn y cymorth i ysgolion trwy gonsortia addysg rhanbarthol – adolygiad o'r cynnydd](#), a gyhoeddwyd ar 3 Tachwedd 2016. Cymerodd y Pwyllgor dystiolaeth gan y pedwar consortiwm rhanbarthol, Estyn a Llywodraeth Cymru.

Roedd y gwaith hwn yn rhannol i lywio ymateb y Pwyllgor i Bapur Gwyn Llywodraeth Cymru, sef 'Diwygio llywodraeth leol: Cadernid ac adnewyddiad'. Rwyf wedi atodi dyfyniad o'r ymateb hwnnw sy'n crynhoi barn y Pwyllgor ar y consortia fel model ar gyfer rhanbartholi.

Yn ogystal â hyn roedd y Pwyllgor yn awyddus i edrych ar y materion a godwyd yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol a'r materion ehangach sy'n codi o adroddiadau arolygu Estyn.

Cododd y Pwyllgor nifer o faterion gyda'r Dirprwy Ysgrifennydd Parhaol dros Addysg a Gwasanaethau Cyhoeddus yn codi o'r sesiwn dystiolaeth, y gall eich Pwyllgor fod am eu codi fel rhan o unrhyw waith a wneir ar y Consortia Rhanbarthol.

Rôl y Consortia yn yr Academi Arweinyddiaeth

Roedd gan y Pwyllgor ddiddordeb arbennig yn rôl arfaethedig y consortia o fewn yr academi arweinyddiaeth. Mewn ymateb i'n llythyr, dywedodd y Dirprwy Ysgrifennydd Parhaol wrth y Pwyllgor ei bod yn rhy gynnar yn y gwaith o gwmpasu'r Academi i ddisgrifio'r rôl y gall y Consortia ei chwarae o fewn y sefydliad yn y dyfodol yn llawn. Credwn ei bod yn bwysig bod y Consortia naill ai'n cael eu cynnwys o fewn yr academi hon, gydag achrediad priodol neu bod model mewnol cyfwerth yn cael ei ddatblygu i sicrhau bod gan y Consortia y dyfnder angenrheidiol mewn arweinyddiaeth i fod yn llwyddiant.

Ymgynghorwyr Heriau

Mynegodd y Pwyllgor bryderon ynghylch y ffaith bod carfan gyfyngedig o ymgynghorwyr heriau cymwys a phrofiadol o fewn y consortia, ac mae'n pryderu am allu'r Consortia i ddarparu ar lefel strategol. Dywedodd y Dirprwy Ysgrifennydd Parhaol yn ei ymateb i'r Pwyllgor y bydd cynnydd ar y cyd y consortia tuag at sicrhau ansawdd a nifer yr ymgynghorwyr heriau yn parhau i fod yn ffocws yr adolygiad gan Lywodraeth Cymru, drwy gyflwyno eu cynlluniau busnes ac yn ystod cyfarfodydd Herio ac Adolygu. Credwn y gallai hyn warantu gwaith craffu pellach gan ei fod yn hanfodol y gall y consortia gyflawni ar lefel strategol.

Canlyniadau consortia

Canfu'r Pwyllgor ei bod yn anodd priodoli canlyniadau i'r Consortia, a oedd yn ei gwneud yn anodd darlunio eu rôl a'u llwyddiannau. Awgrymodd y Dirprwy Ysgrifennydd Parhaol fod angen amser i ymdrechion y consortia gryfhau'r gwerthusiad o'u heffaith. Mae'n bwysig gallu gwerthuso'r canlyniadau i sicrhau eu bod yn darparu ac i allu nodi canlyniadau'r consortia yn hawdd er mwyn gwneud eu rôl, eu diben a'u gwerth i'r proffesiwn addysgu a'r cyhoedd yn glir.

Rwyf wedi atodi'r ohebiaeth berthnasol rhwng y Pwyllgor a'r Dirprwy Ysgrifennydd Parhaol i'r llythyr hwn. Rwy'n gobeithio bod hyn yn ddefnyddiol i'ch pwyllgor, a byddai gennyf ddiddordeb mewn cael y wybodaeth ddiweddaraf am unrhyw waith a wneir gan eich pwyllgor yn y maes hwn.

Yn gywir

A handwritten signature in black ink that reads "Nick Ramsay". The signature is written in a cursive style with a long, sweeping underline.

Nick Ramsay AC
Cadeirydd

Consortia Addysg Rhanbarthol – model ar gyfer rhanbartholi

1. Yn dilyn cyhoeddi memorandwm yr Archwilydd Cyffredinol a oedd yn rhoi'r diweddaraf am hynt y gwaith mewn ymateb i'r argymhellion yn ei adroddiad ym mis Mehefin 2015 ['Sicrhau gwelliannau yn y cymorth i ysgolion trwy gonsortia addysg rhanbarthol'](#), cytunodd y Pwyllgor i edrych ar y materion yn codi o hyn, ac ystyried a oedd unrhyw wersi i'w dysgu ynghylch rhanbartholi.
2. Cymerodd y Pwyllgor dystiolaeth gan y pedwar consortiwm ac Estyn yn ei gyfarfod ar 27 Mawrth. Yn ogystal â hyn, gwnaethom gynnal arolwg gyda gweithwyr addysgu proffesiynol a chawsom ohebiaeth ysgrifenedig gan NASUWT Cymru. Mae gan y Pwyllgor nifer o sylwadau yn deillio o'r sesiynau hyn yr ydym yn credu y dylai'r Ysgrifennydd Cabinet eu hystyried wrth gynllunio ar gyfer rhanbartholi.

Mandad clir

3. Roedd y Pwyllgor yn pryderu y bu diffyg eglurder o'r cychwyn ynghylch rôl y consortia. Er ein bod yn cydnabod y bu cynnydd da o ran datblygu rôl y consortia ers y memorandwm diwethaf gan yr Archwilydd Cyffredinol, rydym yn pryderu ynghylch y dystiolaeth a roddwyd bod y cyfeiriad cenedlaethol ar gyfer y consortia wedi bod yn aneglur o'r cychwyn.
4. Roedd pob un o'r tystion yn dweud mai un o'r gwersi allweddol i'w dysgu oedd bod angen mwy o amser ar y cychwyn i amlinellu nodau a chyfeiriad i'r cyrff rhanbarthol sy'n cael eu sefydlu, gan ei bod wedi cymryd cryn dipyn o amser i fynd i'r afael â hyn a'i fod wedi effeithio ar y gallu i gyflawni.
5. Wrth drafod yr hyn yr oedd yn meddwl y gellid fod wedi'i wneud yn wahanol, dywedodd Hannah Woodhouse, Rheolwr Gyfarwyddwr Gwasanaeth Addysg ar y Cyd Consortiwm Canolbarth y De, wrthym:

“... getting the national model really clear at the beginning, before September 2012, in terms of responsibilities, budget, governance, success measures, capacity expectations.”¹

6. Cytunodd Simon Brown, cyfarwyddwr strategol Estyn, fod y model cenedlaethol wedi bod o gymorth o ran gwella, a hefyd:

¹ Cofnod y Trafodion, 27 Mawrth 2017, Paragraff 115

“... one of the issues with the national model when it first emerged in 2012 was it was a model that was developing quite quickly and some of that clarity wasn't there in the original model”²

7. Mae'r Pwyllgor yn cytuno bod angen gosod cyfeiriad cenedlaethol clir, ond mae'n credu y dylai'r system fod yn hyblyg, yn hytrach na bod yn rhy ragnodol, o ran sut i gyflwyno'r darlun cenedlaethol. Mae gan bob rhanbarth heriau gwahanol i fynd i'r afael â nhw, e.e. natur wledig, darpariaeth cyfrwng Cymraeg a bod gweithio rhanbarthol yn llwyddiant, ond rydym yn credu bod hyblygrwydd o dan strategaeth genedlaethol yn hanfodol.
8. Roedd y Pwyllgor yn pryderu bod ymdeimlad o gystadleuaeth rhwng y cyrff yn ystod y cyfnod cychwynnol o sefydlu'r consortia. Er ein bod yn croesawu'r ffaith eu bod bellach yn gweithio gyda'i gilydd gydag ymdeimlad o gydweithredu, rydym yn parhau i bryderu am sut y mae'r consortia yn gweithio gyda'i gilydd ac yn rhannu gwybodaeth. Er enghraifft, roedd yn ymddangos mai prin oedd y wybodaeth ar draws consortia am y prosiectau ymchwil sy'n digwydd ym mhob consortiwm.
9. Wrth symud ymlaen i ranbartholi gwasanaethau eraill, rydym yn credu y dylid dysgu'r wers o brofiadau'r consortia ac y dylai Llywodraeth Cymru bennu canllawiau a fframweithiau clir i'r rheini sy'n gyfrifol am ddarparu'n rhanbarthol i weithio tuag atynt o'r cychwyn.

Yr ôl troed rhanbarthol

10. Trafododd y Pwyllgor gyda'r tystion y risgiau a'r manteision o newid yr ôl troed rhanbarthol ar gyfer y consortia yn sgil unrhyw newidiadau i'r strwythurau rhanbarthol yng Nghymru yn y dyfodol.
11. Dywedodd y tystion fod nifer o risgiau o newid y strwythurau presennol, oherwydd y gallai hyn erydu cynnydd cadarnhaol y consortia at welliannau addysgol. Ar ben hynny, roedd pryderon y gellir gwneud newidiadau i strwythur y consortia addysgol rhanbarthol i fynd i'r afael â rhai o broblemau'r strwythur llywodraeth leol, oherwydd y dylai'r ffocws ar gyfer unrhyw newidiadau i'r consortia fod yn seiliedig ar welliant addysgol.
12. Cawsom dystiolaeth ynghylch pryderon sylweddol am y nifer o arweinwyr ysgolion da a'r risg posibl o drosiant staff yn sgil amgylchedd ansicr, a allai achosi ansefydlogrwydd. Mae'r Pwyllgor yn credu ei bod yn bwysig gosod llwybr clir ar gyfer y strwythur rhanbarthol dros y tymor canolig i'r tymor hir i roi'r sicrwydd sydd ei angen ar bobl.

² Cofnod y Trafodion, 27 Mawrth 2017, Paragraff 361

13. Roedd peth cytundeb ymhlith y tystion fod budd amlwg i unrhyw fodel rhanbarthol fod yn cydffinio â gwasanaethau presennol yn y dyfodol. Ni chafodd y Pwyllgor unrhyw dystiolaeth glir ynghylch a fyddai'n well i ddilyn strwythur y byrddau iechyd lleol neu'r rhanbarthau datblygu economaidd. Fodd bynnag, awgrymodd Estyn fod rhywfaint o fudd i ddefnyddio'r ffiniau economaidd, oherwydd:

“...if you think of pre-16 education going through into post-16, and an alignment, so that you’ve got schools and post-16 providers mapping the skillset in a region to the economic skills of a particular region, using labour market information ultimately, the economic footprint on an economic model tends to make sense, because you’re then developing learners who’ve got the necessary skills for the economic market within their region, assuming there’s not a lot of cross-Wales movement of labour at the moment.”³

14. O ystyried bod y consortia wedi'u sefydlu a'i bod yn ymddangos i fod yn gwella ac yn aeddfedu, rydym yn credu bod gwerth mewn cynnal y strwythur hwn (gan gydnabod y gallai fod rhai addasiadau bach).

Llywodraethu ac atebolrwydd mewn strwythur rhanbarthol

15. Cododd y Pwyllgor nifer o bryderon ynghylch y berthynas rhwng awdurdodau addysg lleol a consortia addysg rhanbarthol, ac a oes digon o eglurder rhwng eu rolau i ganiatáu digon o atebolrwydd i'r etholwyr.
16. Mae arweinyddiaeth yn allweddol er mwyn i weithio rhanbarthol fod yn llwyddiant. Mae'n hanfodol bod aelodau etholedig yn ymwneud â'r broses a'u bod yn deall eu rôl yn y broses graffu.
17. Roedd ymatebion y tystion yn nodi bod hwn yn fater byw sy'n cael ei ystyried a'i ddatblygu o hyd. Fel Pwyllgor, byddem yn annog bod y trefniadau llywodraethu yn cael eu hystyried yn drylwyr i sicrhau bod y cyfrifoldebau'n glir a bod modd i'r etholwyr barhau i weld yn amlwg pa gynrychiolwyr lleol sy'n gyfrifol.
18. Nid yw Estyn wedi rhoi unrhyw farn arolygu ar effaith y consortia, ac yn ystod y sesiwn dystiolaeth amlinellodd nifer o anawsterau wrth wahanu cyflawniadau ysgolion unigol ac effaith y consortia. Dywedodd na fyddai'n ceisio gwneud hynny yn y dyfodol agos.
19. Rydym yn credu bod angen ystyried sut i farnu llwyddiant/effaith gweithio rhanbarthol lle mae hyn yn parhau i orwedd ochr yn ochr â chyfrifoldebau

³ Cofnod y Trafodion, 27 Mawrth 2017, Paragraff 273

lleol. Yn achos addysg, mae ysgolion unigol yn cael dylanwad sylweddol ac yn gyfrifol am benderfyniadau yn y pen draw, sy'n ei gwneud yn gymhleth ar y gorau i weld beth yw effaith y consortia rhanbarthol.

20. Hefyd, roedd yr arolwg a gynhaliwyd gan y Pwyllgor yn dangos bod llawer yn y proffesiwn addysgu heb fawr o wybodaeth/dealltwriaeth o'r hyn y mae'r consortia yn ei wneud. Gan gydnabod y ddadl a gyflwynwyd gan ein tystion mai gwella ysgolion a chanlyniadau cadarnhaol yw'r hyn sy'n bwysig, rydym yn credu, er mwyn i weithio rhanbarthol fod yn llwyddiant, bod angen cydnabod ei fod yn cael effaith gadarnhaol.

